Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігі
Министерство образования и науки Республики Казахстан

Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы
Национальная академия образования им. И. Алтынсарина

ҚАЗАҚСТАН МЕКТЕПТЕРІНІҢ ОҚУ ҮДЕРІСІНДЕ ҮШ ТІЛДЕ ОҚЫТУДЫҢ БІРЫҢҒАЙ ТІЛДІК СТАНДАРТЫН ҚОЛДАНУ БОЙЫНША

Әдістемелік нұсқаулық

Методическое руководство

ПО ПРИМЕНЕНИЮ ЕДИНОГО ЯЗЫКОВОГО СТАНДАРТА ОБУЧЕНИЯ ТРЕМ ЯЗЫКАМ В УЧЕБНОМ ПРОЦЕССЕ ШКОЛ КАЗАХСТАНА

Астана
2018

Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы Ғылыми кеңесімен баспаға ұсынылды (2018 жылғы 12 наурыздағы № 3 хаттама).

Рекомендовано к изданию Ученым советом Национальной академии образования им. И. Алтынсарина (протокол № 3 от 12 марта 2018 года).

Қазақстан мектептерінің оқу үдерісінде үш тілде оқытудың бірыңғай тілдік стандартын қолдану бойынша әдістемелік нұсқаулық, 2018.-32 б.

Методическое руководство по применению Единого языкового стандарта обучения трем языкам в учебном процессе школ Казахстана, 2018.-32 с.

Берілген Әдістемелік нұсқаулық үш тілде оқытудың Бірыңғай тілдік стандартын қолдану бойынша ұсынымдамаларды құрайды.

Құжатта Тілдік стандарттың мазмұны мен статусының ерекшеліктері анықталып, оны жүзеге асырудың негізін қалайтын қағидалар мен тәсілдер, нұсқалар мен жағдайлар сипатталады.

Оқу процесінде үш тілде оқытудың Бірыңғай тілдік стандартын жүзеге асырудың нақты стратегиялары ұсынылады.

Аталған басылым үштілдік/көптілдік бағдарламасында жұмыс жасайтын әдіскерлер мен ұстаздарға, білім басқармалары және ұйымдардың басшыларына, оқулықтар мен оқу-әдістемелік әдебиеттердің авторларына, көптілдік мамандарды даярлайтын колледж бен жоғарғы оқу орындарына, ғылыми-педагогикалық қоғамдастыққа, қызығушылық танытқан кең ауқымды тараптарға арналған.

Данное Методическое руководство содержит рекомендации по применению Единого языкового стандарта обучения трем языкам.

В документе раскрываются особенности статуса и содержания Языкового стандарта, описываются основополагающие подходы и принципы, варианты и условия его реализации.

Предлагаются конкретные стратегии реализации Единого языкового стандарта обучения трем языкам в учебном процессе.

Настоящее издание адресовано методистам и педагогам, задействованным в программах трехъязычного/многоязычного образования, руководителям организаций и управлений образования, авторам учебников и учебно-методической литературы, колледжам и вузам, готовящим полиязычных специалистов, научно-педагогической общественности, широкому кругу заинтересованных сторон.

© Ы. Алтынсарин атындағы
Ұлттық білім академиясы, 2018
© Национальная академия
образования им. И. Алтынсарина, 2018

Кіріспе

Әдістемелік нұсқаулық Үш тілде оқытудың Бірыңғай тілдік стандартын (бұдан әрі – Тілдік стандарт) қолдану бойынша ұсыныстарды қамтиды.

Құжаттың бірінші тарауында Тілдік стандарт мәртебесі мен мазмұны анықталып, оның негізін құраушы тәсілдер мен принциптер, оны жүзеге асыру шарттары мен нұсқалары сипатталады.

Екінші тарауда оқу үдерісінде үш тілде оқытудың Бірыңғай тілдік стандартын жүзеге асырудың нақты стратегиялары ұсынылады.

Аталған басылым үш тілді/көптілді білім беру бағдарламаларымен жұмыс жасайтын, әдіскерлер мен мұғалімдерге, ұйымдар мен білім беру басқармаларының басшыларына, оқулықтар мен оқу-әдістемелік әдебиеттер авторларына, көп тілді мамандар даярлайтын колледждер мен университеттерге, ғылыми - педагогикалық қоғамдастыққа, мүдделі тараптардың кең ауқымына бағытталған.

Әдістемелік нұсқаулықтың мақсаты – қызығушылық танытқан тұлғаларға Тілдік стандарттың ерекшеліктерін түсіндіру және оны қолдану туралы нұсқаулар беру.

1 Үш тілде оқытудың Бірыңғай тілдік стандарты: мәртебесі, ерекшеліктері

1.1 Тілдік стандарттың мәртебесі туралы

Үш тілде оқытудың Тілдік стандарты негіздемелік құжат мәртебесіне ие.

Бұл жерде, аталған стандарт үш тілде оқытуды негіздеуге, сапалы жүзеге асыруға мүмкіндік беретін белгілі бір шеңберлерді, бағыттарды, тәсілдерді анықтайтындығын білдіреді.

1.2 Білім берудің нақты бір ұйымының шарттарына проекцияланған жалпы тәсілдер мен принциптер

Міндетті параметрлерге қатысты Тілдік стандартта Қазақстан мектептерінде мақсатты тілдерді оқытудың әдіснамалық тәсілдері мен принциптерін анықтауға негіз болған маңызды көзқарастарға түсініктеме беріледі:

– **Үш тілде оқыту** – Қазақтан мектеп оқушыларының бір мезгілде үш мақсатты тілді меңгеру жағдайының жиынтығы: қазақ, орыс және ағылшын.

– **Ана тілі** – Қазақстан этностарының тілдері ретінде. Ана тілі, негізінен, білім алушылар контингенті бір ұлтты құрамға ие болатын қазақ, тәжік, өзбек және ұйғыр тілдерінде оқитын білім алушылардың бірінші тіліне сәйкес келеді. Оқыту орыс тілінде жүргізілетін мектептерде ана тілі бірінші тілге сәйкес келмейді, себебі, аталған мектептерде этникалық орыстардан өзге де қазақстандық этнос өкілдері білім алады. Осыған байланысты, оқыту қазақ және орыс тілдеріндегі мектептерде білім алушылар екі мақсатты тілді оқиды, оқыту қазақ және орыс тілдерінде емес мектептер, үш мақсатты тілді және тиісінше әр оқушы жалпы алғанда бірінші тілмен қоса үш немесе төрт тіл оқиды.

– Оқу процесіндегі **үш мақсатты тіл** бәсекелестікте емес, бірлікте дамуы қажет.

Сонымен қатар, жоғарыда аталған маңызды көзқарастар негізінде үш мақсатты тілді оқытудың негізгі тәсілдері анықталды.

Біріншіден, Еуропалық Одақта қолданыс тапқан CEFR шет тілдерін меңгеру деңгейлерінің жүйесі негізінде әзірленген мақсатты тілдерді деңгейлік оқыту. Аталған шкаланың басты ерекшелігі, ол сөздердің немесе грамматикалық құрылымдардың қандай да бір жиынтығын білуге негізделмей, оқылып жатқан тілді белгілі бір деңгейге жеткізе алатындығы болып табылады. Сондықтан, CEFR шкаласы әмбебап болып табылады – оны кез келген тілге қолдануға болады.

CEFR жүйесінде білім алушылардың білімі мен біліктілігі ішінара алты деңгейден тұратын ірі үш санатқа (категорияға) бөлінеді:

А Қарапайым меңгеру

А1 Күнкөріс деңгейі

А2 Бастапқы деңгей

В Жеткілікті меңгеру

В1 Бастапқы деңгей

В2 Бастапқы ілгеріңкі деңгей

С Еркін меңгеру

С1 Кәсіби меңгеру деңгейі

С2 Жоғары деңгейде меңгеру

Білім алушылар оқылым, есту арқылы қабылдау, ауызша және жазбаша сөйлеу барысында меңгеруі тиіс білімдер мен біліктер сипатталады.

Қазақстанның үш тілде оқыту моделі CEFR аналогы емес, бірақ, аталған құжатты негізге ала отырып, оның идеялары мен негізгі ережелерін ұлттық білім беру жүйесінің нақты жағдайларына бейімдейді.

Тілдік стандартта үш мақсатты тілді оқыту деңгейлері қалай анықталғандығына назар аударамыз (1-кесте):

1-кесте - CEFR (Common European Framework of Reference – Шет тілін меңгерудегі жалпыеуропалық құзыреттіліктер) сәйкес үш тілде оқытудың салыстырмалы деңгейлері

CEFR деңгейлері			**Сыныптар**	**Ағылшын тілі (Т3)**	**Сыныптар**		**Қазақ тілі (Т2) Орыс тілі (Т2)**
Базалық	А1	Күнкөріс деңгейі	1-сынып	А1 бағытындағы жұмыс	А1	1-сынып	А1 бастапқы
			2-сынып	А1 төмен		2-сынып	А1 орташа
			3-сынып	А1 орташа		3-сынып	А1 ілгерілеген
			4-сынып	А1 жоғары	А2	4-сынып	А2 бастапқы
	А2	Бастапқы деңгей	5-сынып	А2 төмен-орташа		5-сынып	А2 орташа-ілгерілеген
			6-сынып	А2 орташа -жоғары		6-сынып	В1 бастапқы
			7-сынып	В1 төмен	В1	7-сынып	В1 орташа
Орташа	В1	Бастапқы деңгей	8-сынып	В1 орташа		8-сынып	В1 ілгерілеген
			9-сынып	В1 жоғары		9-сынып	В2 бастапқы
			10-сынып	В2 төмен-орташа	В2	10-сынып	В2 орташа
	В2	Бастапқы ілгеріңкі деңгей	11-сынып	В2 орташа-жоғары		11-сынып	В2 ілгерілеген

Мақсатты бағдарлар орыс-қазақ және қазақ-орыс тілдері тән Қазақстандағы тілдік жағдайды есепке ала отырып анықталады, соңғысы бірте-бірте өзінің ауқымын кеңейтеді. Ағылшын тілі бір қадам артта, себебі, қазақ және орыс тілдері табиғи лингвистикалық ортада оқытылады. С деңгейіне келетін болсақ, ол аталған кестеге кірмейді, себебі, ол тілдік білім берудің мектеп сатысына арналмаған.

Үш мақсатты тілді оқытудағы келесі әдістемелік тәсіл - грамматикалық-аударма әдістеріне негізделген тәсілдерге балама ретіндегі ***коммуникативтік тәсіл.***

Грамматика мен аударма әдістерінің негізгі кемшіліктері - тілдерді оқыту барысында барлық басымдықтар грамматикаға, лексиканы механикалық меңгеруге, оқылым мен әдебиеттік аудармаларға беріліп, біртекті тапсырмалар ұсынылуында: ережелер жаттау, мәтінді оқу, аударма, жаңа сөздерді есте сақтау, мазмұнын айту, мәтін бойынша жаттығулар. Нәтижесінде, жылдар бойы беске оқыған адам грамматиканың барлық ережелерін біледі және жақсы сөздік қорға ие, дегенмен Қазақстанда өмір сүріп отырғандықтан, шетелдіктермен ағылшын тілінде сөйлесе алмайды.

Аталған жағдайлар неге орын алуда? Біріншіден, қорқыныш бар, себебі мәтіндерді жүгіртпелі оқып, сауатты әңгімелесу - бұл екі түрлі нәрсе. Екіншіден, егер сөздерді нақты жағдай барысында орынды және сауатты пайдалана алмасаңыз, сөздік қор ауқымдылығы көмектеспейді. Сол себепті, сөйлесу және коммуникативтік дағдыларды дамыту маңызды.

Коммуникативті тәсілдің негізгі талаптары коммуникациялық процесті оқу үдерісімен үйлестіру болып табылады, дәлірек айтқанда, оқу үдерісі негізгі параметрлері бойынша нақты қарым-қатынас процесіне сәйкес келеді.

Қарым-қатынас қажеттілігі мен ынтасы нақты бір жағдайда туындайтынын есте сақтаған жөн, сондай-ақ, қарым-қатынас формасы мен байланыс мазмұны - аталмыш жағдайдың жауабы болып табылады. Тілді қолданудың әрбір әрекеті әлеуметтік қызмет салаларының біріне жататын нақты жағдай контексінде жүзеге асырылады. Білім алушылардың әрекет етуі, қажет салаларды таңдау қызметі оқыту үдерісіндегі жағдайларды, мақсаттарды, міндеттерді, тақырыптарды және мәтіндерді таңдауда, тестілеуді құрастыруда және білім беру қызметін жоспарлауда маңызды рөл атқарады.

Коммуникативтік көзқарас ұстанымынан мұғалімдерге, бағдарламалар, оқулықтар, оқу құралдарын әзірлеушілерге келесі сұрақтарға жауап беру ұсынылады:

- Білім алушылардың коммуникациялардың қандай салаларында қарым-қатынас жасауларына тура келеді?
- Білім алушы қандай жағдайларға тап болуы мүмкін?
- Білім алушылар қарым-қатынастың нақты салаларында қандай тақырыптарды/тақырыпшаларды қозғауы қажет?
- Орынға, қарым-қатынас қатысушыларына, заттарға, оқиғалар мен іс-әрекеттерге қатысты қандай арнайы түсініктерді әр тақырып шеңберінде қозғай алады/қажет/қозғайды?
- Оқыту тілі қандай коммуникативтік тапсырмаларды орындайды?
- Тілді меңгерушіге коммуникативтік міндеттерді табысты орындау үшін қандай дағдылар және қаншалықты деңгейде қажет?

Үш мақсатты тілдерді оқытудағы келесі әдістемелік тәсіл – ***мәдениетаралық-коммуникативтік тәсіл***. Аталған тәсіл тілдерді оқыту барысында мәдениетаралық қарым-қатынасқа талап етілетін жеке тұлға қасиеттерін дамытуға назар аударылатындығын білдіреді. Аталған тәсіл тұрғысынан келесі сұрақтарға жауап беру ұсынылады:

- Білім алушының тіл үйренуіне қандай әлеуметтік-мәдени білім мен тәжірибе қажет?

- Оқып жатқан тілінде коммуникацияны жүзеге асыру үшін өз елі және тілін оқып жатқан ел туралы қандай жаңа әлеуметтік-мәдени білімді игеруі қажет?

- Тиісті мәдениетаралық құзыреттілікті дамыту үшін білім алушы отандық және шетелдік мәдениеттер арасындағы қарым-қатынас туралы нені білуі қажет?

Үш тілде оқытуда қолданылатын негізгі тәсілдерді ұсынғаннан кейін, Тілдік стандарттарда олардан пайда болатын принциптер сипатталады:

- тіл мен мәдениетті қоса зерттеу принципі;
- білім беру мазмұнындағы қазақ (мемлекеттік) және орыс тілдері арасындағы теңгерімдік принципі;
- «қосарлы білім» принципі.

Тілдік стандартта тілдерді оқыту барысында тіл дамуының эволюциялық өзгеру заңы, тіл құрылымының түрлі деңгейлерінің біркелкі емес дамуы, баламалы өзгеріс, сонымен қатар, жекелеген лингвистикалық заңдар – фонетикалық, синтаксистік, морфологиялық заңдардан тұратын тілдің негізгі лингвистикалық даму заңдары мен заңдылықтарын ескеруге баса назар аударылады.

1.3. Өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы

Тіл стандарт Қазақстанда алғаш рет әзірленді. Стандарттың өзектілігін қамтамасыз ету мақсатында нақты білім беру тәжірибесінде мақсатты тілдерді дамыту жағдайларының тұрақты өзгеріс жағдайларына сәйкес жетілдіріліп отырады. Осы ретте басқа да нұсқалар болуы мүмкін.

1.4. Тілдік стандартты пайдалану туралы

Тілдік стандарт негіз болып табылады:

- мақсатты тілдерді және жаратылыстану-математикалық цикл пәндерін оқытуға арналған кіріктірілген оқу материалдарын әзірлеуге;
- ЖМЦ пәндері бойынша авторлық оқулықтарды, оқу құралдарын, оқу-әдістемелік кешендерін, әдістемелік ұсынымдамаларды әзірлеуге;
- аталған пәндер бойынша оқу материалдарын объективті бағалауға;
- үш тілді білім беруді қамтамасыз ету бөлігінде білім беру ұйымдарына қойылатын талаптарды белгілеуге.

2 Оқыту процесінде үш тілде оқытудың Бірыңғай тілдік стандартын қолдану стратегиялары

2.1 Тілдік стандартты түсіндіру жұмыстары бойынша

Тілдік стандарт үш тілді білім берумен айналысатын немесе үш тілді білім беруге көшуге дайындалып жатқан білім беру ұйымдарының жетекшілері үшін қажет кітаптың бірі болып табылады.

Стандарт және оның негізгі ережелерінің мазмұнын түсіндіру жауапкершілігін, одан әрі оқыту мен пайдалану бойынша іс-шараларды әзірлейтін, білім беру ұйымы директорының оқу және оқу-әдістемелік орынбасарына тапсыру ұсынылады. Бұл әдістемелік семинарлар, пікірталастар, презентация, ата-аналар жиналысы және т.б. болуы мүмкін.

Үш тілді білім беруді жүзеге асыру кезінде төмендегідей ұсыныстарды ескеру қажет:

Білім беру ұйымдарының жетекшілері үшін:

– Үш тілде сөйлей білу немесе тілдерді оқыту үдерісінде болу.

– Үш тілді теңгерімді пайдалануға ұмтылу.

– Үш тілде оқытуға оң көзқарас таныту және өз ұжымыңызды ынталандыру.

– Үш тілдікті табысты жүзеге асыру үшін мамандарды іріктеуге басымды көңіл бөлу.

– Үш тілді оқытуды жүзеге асыру барысында мұғалімдерге және олардың кәсіби дамуына қолдау көрсету.

– Үш тілді білім беруді жүзеге асыру барысында мұғалім, ата-ана мен білім алушылар арасындағы ынтымақтастықты қолдау.

Мұғалімдер үшін:

– Үш тілді меңгеруге және оларды түрлі жағдайларда пайдалануға талпыну.

– Екінші немесе үшінші тілді оқыту әдістерін, оның ішінде CLIL технологиясын зерттеу және қолдану.

– Екінші немесе үшінші тілді оқыту әдістері бойынша біліктілікті тұрақты түрде арттыру.

– Мақсатты тілде тілдік және тілдік емес пәндерді оқыту барысында білім алушыларды ынталандыру.

Ата-аналар үшін:

– Ата-аналар Т2 және/немесе Т3 тілдерін жетік меңгермегендігіне қарамастан, олар балаларға оң көзқарас және тіл үйренудің артықшылықтарын танытулары қажет. Балалармен бірге теледидар (бағдарламаларды, мультфильмдерді, бастапқы кезеңде субтитрмен фильмдерді) көру және Т2/Т3 тілдерінде кітаптар оқу.

– Үш тілді білім беруді жүзеге асыру барысында білім беру ұйымдарының жетекшілерімен, мұғалім және білім алушылармен ынтымақтастықты қолдау.

2.2 Жүзеге асыру нұсқасын таңдау

Үш тілде оқыту үдерісін ұйымдастыру үшін, дайын рецептерді күтуге болмайды. Әрбір білім беру ұйымы өз мүмкіндіктері мен ресурстарынан шығулары қажет.

Аймақтық ерекшеліктерін, өз әлеуеті мен ресурстарын ескере отырып, үш тілді оқытуға ауысу туралы шешім қабылдаған мектеп, үш тілді оқытуды жүзеге асырудың ең қолайлы үлгісін таңдайды:

– Орыс тілі басымдыққа ие аймақтарда орыс тілінде сөйлейтін балаларға арналған қазақ тіліне көшу бағдарламасы енгізілуі қажет. Қазақ тілінде сыныптан тыс іс-шаралар өткізуге болады.

– Оқыту аралас тілде өтетін мектептерде бір немесе екі сыныпта тілді екі жақты үйретудің эксперименттік моделін енгізу ұсынылуда. Аталған үлгі барысында қазақ және орыс сыныптарындағы білім алушылардың тең саны бір сыныпта оқытылады. Білім алушылар қазақ тілінде «Қазақстан тарихы», орыс тілінде «Дүниежүзі тарихы» пәндерін бірге оқи алады. Бұл екі тілдің параллельді оқытуды жеңілдетеді және өзге тілдерге құрметпен қарауды қалыптастырады.

– Үш тілде білім беруді енгізуге дайын мектептерде ағылшын тілі мамандары болмаған жағдайда әлеуметтік-гуманитарлық цикл пәндерін және қысқа модульдерді, сабақ элементтерін, факультативтік сабақтарды ағылшын тілінде оқытуға болады.

– ЖМЦ барлық пәндері бойынша білікті мамандар болмаған жағдайда, бір пәнді даярлығы бар мұғалім оқыта алады.

– Сондай-ақ, кішкене модульді немесе пән терминологиясын ағылшын тілінде оқытуға немесе ағылшын тіліндегі материалдарды ішінара пайдалануға болады.

– Қажетті ресурстары жоқ ауылдық мектептерде ағылшын тілін оқыту әдісі ретінде қашықтықтан интерактивті оқытуды пайдалану.

– Оқулықтар болмаған жағдайда дербес оқу материалдарын әзірлеу ұсынылады.

– Оқу тілі мақсатты тілдермен (оқыту өзбек, ұйғыр және тәжік тілдерінде) сәйкес келмейтін мектептер үшін білім алушылар оқу материалдарын оқыту тілінде (Т1) оқыған және Т2 және Т3 (қазақ, орыс, ағылшын тілінде) талқылаған уақытта «Translanguaging» стратегиясын қолдануға болады.

Бірыңғай Тілдік стандарт ұсынымдық сипатта екенін және жалпыға міндетті құжат емес екендігін есте сақтау қажет.

2.3 Жүзеге асыру шарттары

Үш тілде білім беруге көшу үшін шешілуі тиіс мәселе тілдерді оқытуды және мақсатты тілдерде оқытуды қамтамасыз етуге дайын ***білікті***

мамандардың болуы болып табылады. Осы мақсатта білім беру ұйымы педагогикалық мамандарды жүйелі түрде оқытуды жүзеге асыруы қажет, оның ішінде:

– үш тілде білім беруді енгізу үшін педагогикалық мамандар қажеттілігін бақылау;

– қайта даярлау курстары мен тағылымдамаларға жіберу;

– ағылшын тілінде сабақ жүргізуге дайын, оның ішінде жоғары оқу орындарының педагогикалық мамандықтарының көп тілді топтарын бітірген пән мұғалімдерін іздеу және тарту;

– ағылшын тілінде сабақ өткізу үшін екінші мамандықтың қысқартылған білім беру бағдарламалары бойынша мұғалімдерді оқыту.

Үш тілде білім беру міндеттерін табысты жүзеге асыруға, мұғалімдердің кәсіби деңгейін жоғарылатуға тілдік пәндер мұғалімдерінің және мақсатты тілдерде сабақ жүргізетін пән мұғалімдерінің командалық жұмысы мүмкіндік береді. Мұғалімдердің командалық жұмысы үш тілді оқытудың тәсілдерін, принциптерін, оқу стратегияларын зерттеу және талқылау, бірлескен жоспар құру және жұмыстарды талдау (оның ішінде кесілген тақырыптарды) мақсатындағы жүйелі кездесулер сынды түрлі іс-шаралар ретінде (оның ішінде білім алушылардың жетістіктері мен қиындықтарын талдау) жүзеге асырылуы мүмкін; арнайы білім беру қажеттіліктері бар білім алушыларды анықтау, аталған білім алушыларға қолдау көрсету бойынша жоспар әзірлеу; мұғалімдер тәжірибелерін тарату; тәлімгерлік; сабақтарға өзара қатысу; бейнежазба және сабақты талдау; оқу материалдарын жасау; ата-аналармен жұмысты ұйымдастыру; сыныптан тыс және мектептен тыс іс-шаралар.

Мұғалімдердің командалық жұмыстары үш тілді білім беруді ***оқу-әдістемелік қамтамасыз ету*** мақсатында құрылған ***шығармашылық топтардың*** форматы бойынша жүргізілуі мүмкін. Үш тілді білім беретін мұғалімдердің аталған шығармашылық бірлестігі оқулықтарды, ОӘК, терминологиялық сөздіктерді, әдістемелік нұсқауларды, тілді және пәнді кіріктіріп оқыту бойынша ұсынымдамаларды, бағалау және мониторинг материалдарын, ағылшын тілі пәндері бойынша сыныптан тыс сабақтарға арналған бағдарламаларды әзірлеумен және сараптаумен айналысуы мүмкін.

Үш тілді білім беруді ***әдістемелік қамтамасыз ету***, оны табысты жүзеге асырудың шарты ретінде мақсатты тілдерді оқытудың технологиялары мен әдістерін енгізу мен меңгеруге, пәндерді мақсатты тілдерде оқытуға, бағалау технологиялары мен мониторингке байланысты. Негізгі технологиялар мен әдістерге, деңгейлік және коммуникативтік тәсілдерге, «білімнің қосарлы кіруі» принципіне негізделген технологиялар, CLIL технологиялары, сабақтан тыс жұмыстар жатады.

Тілдік стандарттарға негізіндегі тілді оқытуға деген ***деңгейлік тәсіл*** тиісті әдістер мен технологияларды таңдауды анықтайды. Тілді деңгейлеп оқыту барысында алдыңғы қатарға тілдік даярлықты бірегейлендіру, тілдерді оқытудың түрлі кезеңдеріндегі процестердің сабақтастығы, тілдерді оқу үдерісінің үздіксіздігі жатады.

Жоғарыда айтылғандай, Тілдік стандарт Еуропа Кеңесінің «Тілдерді меңгерудегі жалпыеуропалық құзыреттіліктер: оқу, оқыту, бағалау» атты CEFR құжатының негізінде жасалды. Бұл монографияда тілді меңгеру деңгейінің жүйесі және стандартты санаттарды пайдалана отырып, аталған деңгейлерді сипаттау жүйесі ұсынылған. Бұл екі кешен оқытудың кез келген бағдарламасын стандартты тілмен сипаттау үшін қолданылатын ұғымдардың бірыңғай желісін құрайды, ол оқу мақсаттары мен міндеттерін анықтаудан бастап, құзыреттіліктерге оқыту барысында қол жеткізілген нәтижелермен аяқталады. Мақсатты тілдердің мұғалімдеріне аталған құжатты практикалық қызметінде пайдалану ұсынылады: оқу бағдарламаларын, оқу-әдістемелік әдебиеттерді, бақылау-өлшеу материалдарын құрастыру, тіл біліктілігін бағалау және т.б. барысында.

Мысалы, белгілі бір оқыту мақсаттарын таңдау үшін деңгейдің егжей-тегжейлі сипаттамасы талап етілуі мүмкін. Ол деңгейлер бойынша тіл біліктілігінің негізгі аспектілерін көрсететін жеке кесте ретінде ұсынылған (2-кесте).

2-кесте - А1 деңгейіне арналған аспектілер бойынша білім мен біліктілікті анықтау үшін өзін-өзі бағалау параметрлері мен критерийлері:

Түсіну	Тыңдалым	Күнделікті қарым-қатынас жағдайындағы, мен туралы, менің отбасым және жақын адамдарым туралы сөйлескенде, баяу және анық сөйлесу барысында жеке таныс сөздер мен өте қарапайым тіркестерді түсінемін.
	Оқылым	Жарнамалардағы, плакаттардағы немесе каталогтардағы таныс атауларды, сөздерді және өте қарапайым сөйлемдерді түсінемін.
Айтылым	Диалог	Егер, менімен әңгімелесуші менің сұрағым бойынша өз сөзін қайталаса немесе оны түсіндірсе, айтқым келген сөйлемді құрастыруға көмек берген жағдайда диалогқа қатыса аламын. Мен, өзіме қызықты және білетін тақырыптар шеңберінде қарапайым сұрақтар қойып және оларға жауап бере аламын.
	Монолог	Қарапайым сөздерді және сөйлемдерді пайдалана отырып, тұрғылықты жерім мен білетін адамдарым туралы айтып бере аламын.
Жазылым	Хат	Мен қарапайым ашық хаттарды жаза аламын (мысалы, мерекемен құттықтау), формулярларды толтыруды, өзі аты-жөнімді, азаматтығымды енгізуді, қонақ үйдегі тіркеу парақшасына мекен-жайымды жаза аламын

Тәжірибелік қызметте белгілі бір мақсаттарға байланысты анықталған деңгейлер және санаттар жиынтығына назар аударуға болады. Аталған талдау оқыту модульдерін бір-бірімен және жалпы еуропалық құзыреттіліктер жүйесімен салыстыруға мүмкіндік береді. Сөйлеу әрекеттерінің негізінде жатқан, санаттарды бөліп алудың орнына, коммуникативтік құзыреттіліктің

белгілі бір аспектілері негізінде тілдік мінез-құлықты бағалау қажеттілігі пайда болуы мүмкін. Мысалы, 3-кесте айтылымды бағалауға арналған, сондықтан, ол тілді қолданудың түрлі сапалы аспектілеріне бағытталған.

3-кесте – А1 деңгейі үшін айтылымды бағалау парметрлері мен критерийлері

ДИАПАЗОН	Өзіңіз туралы ақпаратты ашуға және белгілі бір нақты жағдайларды баяндауға қызмет ететін сөздердің және сөз тіркесінің өте шектеулі қоры бар.
НАҚТЫЛЫҚ	Жаттап алынған бірнеше қарапайым грамматикалық және синтаксистік конструкцияларды есте сақтауды шектеулі бақылайды.
ШАПШАҢ ДЫҒЫ	Жаттап алынған бірліктер арасынан жекелеген пікірлерді және қысқаша өз ойын айта алады. Орынды сөйлемді іздеу, бейтаныс сөздерді айту, қателерді түзеу мақсатында көптеген үзілістер жасайды.
ӨЗАРА-ІС-ӘРЕКЕТ	Жеке мәндегі сұрақтарды қойып, өзі туралы айта алады. Әңгімелесушінің сөзіне қарапайым түрде жауап қайтара алады, бірақ, тұтастай алғанда, қарым-қатынас қайталауға, өз сөзімен айтуға және қателерді түзетуге байланысты болады.
БАЙЛАНЫС ТЫЛЫҒЫ	Сөздерді және сөздер тобын сызықтық реттілігін білдіретін «және» «кейін» жалғаулықтарымен байланыстыруға болады.

Оқытудағы ***коммуникативтік тәсілдер*** оқыту материалдарын іріктеуді және ұйымдастыруды айқындайды, яғни, тақырыпты, қарым-қатынас салаларын, жағдайларын. Бұл принцип тек айтылымға ғана таралып қоймай, сонымен қатар, айтылымға, оқылымға және жазылымға оқыту барысында тілдің лексикалық, грамматикалық, фонетикалық құралдарымен жұмыс жасауда жүзеге асырылады. Мысалы, оқылым кезінде басты назар мазмұнды-мәндік жағына аударылады, ол үшін коммуникативтік мәндегі тапсырмалар кеңінен қолданылады.

Мұғалім қарым-қатынас өнерін үйретеді, қарым-қатынас стратегиясына баулиды: әңгімеге қалай араласу, әңгімені аяқтау, үзілістер орнын толтыра алу, әңгімені тоқтату немесе жалғастыру, бір нәрсені түсінбеген жағдайда абыржымау және анықтау; серіктестің әсерін алдын ала анықтау, қалай ұнау, әңгімелесушіге нені айтпау және көрсетпеу керек сияқты. Қарым-қатынас процесінде басты назар тілдік форманы түсінуге емес, мазмұнға аударылады. Тілдік қарым-қатынастың мазмұнды аспектісі (не туралы айтылуда, хабардар етілуде) тілдік аспектіге қатысы бойынша басым болып табылады. Тілдік аспект, білім алушылар мүдделерінің төңірегінде қалады, себебі қарым-қатынас барысында тілдік әдептілік емес, тілдік өзара әрекеттестік маңызды болып табылады. Тілдің жекелеген ішкі жүйелерін меңгеру (лексика, грамматика, фонетика) бағынышты рөл атқарады және тілді мәдениетаралық қарым-қатынас құралы ретінде пайдалану мүмкіндігін қалыптастыруға шектеулі үлес қосады.

Оқытуды пәндік-тілдік интеграциялаудың технологиялары

Мақсатты тілде сабақ жүргізетін пән мұғалімдері осы технологияларды меңгеру бойынша оқытудан өтулері қажет. Оқыту бағдарламасына келесі тақырыптарды енгізу ұсынылады (4-кесте):

4-кесте - Оқытуды пәндік-тілдік интеграциялау технологияларының бағдарламасы

Тақырып	**Тақырып мазмұны**
Оқытуды пәндік-тілдік интеграциялау технологияларының теориялық негізі	Оқытуды пәндік-тілдік интеграциялау технологияларының қалыптасуы және дамуы. ШТ кәсіби проблеманы шешу құралы ретінде пайдалану жағдайының моделі. «Тілдерді сіңіру» әдісі. Контекстік оқыту.
	CLIL принциптері мен базалық элементтері: Content and Language Integrated Learning: content (мазмұн: кәсіби білім, зерттелуші сала қызметімен байланысты дағдылар мен түсініктер); communication (қарым-қатынас: тілді бір уақытта меңгеруді үйрену үшін тілді пайдалану); cognition (таным: тіл мен мамандықтың абстрактілі және нақты түсініктерін қалыптастыруды қамтамасыз ететін ойлау дағдыларын дамыту); culture (баламалы көзқарастарды құрметтеу және бөтен және өз мәдениетін қабылдау және түсіну).
	CLIL тәсіліне сәйкес оқыту түрлері: soft CLIL (арнайы пәндер мазмұнындағы жекелеген тақырыптарды ШТ бойынша сабақтарда оқыту); hard CLIL (жартысынан көбі ШТ оқытылатын жартылай енгізу бағдарламалары); modular CLIL (белгілілен сағаттарда пән ШТ оқытылады).
	CLIL модельдері: theme-based courses, adjunct/linked courses, sheltered subjectmatter instruction, second language medium courses.
Оқытуды пәндік-тілдік интеграциялау технологияларын тәжірибеде қолдану	Түрлі типтегі білім беру ұйымдарында CLIL технологияларын пайдалану арқылы сабақты жоспарлау.
	Интеграцияланған оқыту процесінде CLIL технологияларын жүзеге асыру. Аудио және бейнеподкастар. Флеш-анимациялар. Веб-квестер. Пікірталас клубтары. Тақырыптық және жобалық «Тілдік енгізу».
	CLIL технологияларын қолдану нәтижелерін бақылау және бағалау.

Материалдық-техникалық қамтамасыз ету

Тілдерді оқытудың заманауи процесін тілдік ортаны ұйымдастыруға мүмкіндік беретін арнайы кабинеттерсіз және тілдік лабораторияларсыз

елестету мүмкін емес. Лингафондық жабдықтарды, компьютерлік ОҚ және ақпараттық-коммуникациялық оқу құралдарын пайдалану үшін техникалық жағдай жасау ерекше рөл атқарады. Тілдік лабораториялар мен кабинеттердің ерекшелігі – олар оқу құралдарын, сонымен қатар, техникалық оқу құралдарын кешенді пайдалануды қамтамасыз етеді.

Оқу үдерісін материалдық-техникалық қамтамасыз етуге қойылатын заманауи талаптар:

1) кітап баспа өнімдерінің (кітапхана қоры) тізімі;

2) демонстрациялық баспа нұсқаулықтарының тізімі: түрлі пәндік, сюжеттік, тақырыптық суреттер, алфавит (қабырға кестесі), грамматикалық материалдардың негізгі бөлімдеріне арналған грамматикалық кестелер, аса көрнекті мәдениет қайраткерлерінің, ОТЕ (оқу тілінің елі) жазушылардың портреттері, шет тіліндегі географиялық карталар, ОТЕ жалаушалары, ландшафт, қала, ОЕТ жекелеген көрікті жерлерінің суреттері бейнеленген суреттер жиынтығы;

3) техникалық ОҚ тізімі: а) мультимедиялық компьютер (компакт-дискілерді оқу-жазу, дыбыс, бейнекіріс/шығыс, Ғаламторға кіру мүмкіндігі). Компьютер акустикалық колонкалармен, микрофон және құлақ қаптармен, қолданбалы бағдарламалар пакетімен жарақтандырылған; б) лазерлі принтер; в) көшіру құрылғысы; г) сканер; д) телекоммуникация құралдары, оның ішінде электрондық пошта, телеконференция, жергілікті және аймақтық желілер. Олар қажетті қаржылық және техникалық жағдайлар болған жағдайда, білім беру ұйымдарын материалдық-техникалық қамтамасыз ету шеңберінде құрылады; е) бейнемагнитофон, дыбыс жазғыш; ж) теледидар; з) лингафондық құрылғылар;

4) компьютерлік және ақпараттық-коммуникациялық құралдар тізімі: электрондық оқулықтар, мультимедиялық оқыту бағдарламалары және оқулықтар. Олар тілдік материалмен жұмыс, сондай-ақ, тілдік қызметтің негізгі түрлерін дамыту үшін де пайдаланылуы мүмкін. Олар білім алушыларды даярлаудың ағымдағы және қорытынды бақылау жүйесін құруға техникалық мүмкіндік беруі қажет. Ойын компьютерлік бағдарламаларын сыныпта және үйде жұмыс істеу үшін пайдалануға болады;

5) экранды және дыбыстық құралдардың тізімі: стандартта көрсетілген пәнге сәйкес келетін аудио жазбалар, бейнефильмдер; слайдтар (диапозитивтер); грамматикалық материалдың негізгі бөлімдеріне сәйкес келетін фолия-кестелер.

Оқыту құралдарын мұғалім тек біліп және ие болып қана қоймай, сонымен қатар, оларды жұмыс тәртібінде ұстап тұру, тиімді пайдалануы қажет.

Қорытынды

Мақсатты тілдерді оқыту бойынша оқу процесін ұйымдастыру барысында, Тіл стандартында анықталған үш мақсатты тілге арналған негізгі тәсілдер мен оқыту стратегияларын дұрыс іске асырылған жағдайда ғана үш тілде білім беру моделін енгізудің тиімділігі мен табыстылығы туралы айтуға болады. Оларды жүзеге асыру балаларды дамытуға теріс әсерін тигізбестен, мақсатты тілде сауаттылықты және тақырыптық білімді меңгеруді қамтамасыз етеді. Үш тілде оқытудың қазақстандық моделінің принциптеріне сәйкес үш тілде оқытудың тиісті түрде ұйымдастырылған оқу үдерісі көп тілді оқытуға жасырын немесе ашық қарсылықты жеңуге және күн тәртібіндегі бірқатар сұрақтарды жоюға мүмкіндік береді: «Бірнеше тілді еркін меңгеруге болады ма?», «Көптілді оқытудан ана тілі зардап шекпейді ме?», «Ерте мектеп жасында көптілді білім беруді бастау дұрыс па?», «Бір уақытта бірнеше тілде жоғары сауаттылық деңгейіне қол жеткізе аламыз ба?»

Үш тілде білім беруді дамыту бойынша ұсынымдар:

1. Ішкі әдіснамалық, дидактикалық, технологиялық, әкімшілік, басқарушылық, материалдық-техникалық ресурстарды және т.б. оңтайландыру.
2. Үш тілдік білім беру ортасын дамыту және құзыреттілік-бағдарлық білім беру жағдайында педагогикалық мамандарды ғылыми-әдістемелік қамсыздандыру бағдарламасын әзірлеу және кәсіби даярлық күйін талдау.
3. Жоғары оқу орындарының және басқа да әріптес ұйымдардың жетекші мамандарын тарта отырып, кәсіби және қайта даярлау арқылы үш тілде білім беру ортасының сапаны басқару жүйесінің тиімділігін арттыру жұмыстарын жалғастыру.
4. Үш тілде білім беру қызметін сапалы басқару бойынша ғылыми-әдістемелік ұсыныстарды әзірлеу бойынша қызметті жүйелендіру.
5. Түрлі білім беру мекемелерінде қолданылуы мүмкін жаңа білім стандартының негізінде интеграцияланған үш тілде оқыту курстарын, авторлық бағдарламаларды енгізу.
6. Көп тілді оқыту және көп тілді ортада жұмыс істейтін басқа елдердің және аймақтардың өкілдерімен халықаралық ынтымақтастықты жалғастыру. Мүдделі өкілдермен ынтымақтастық туралы келісім-шарт, хаттамалар жасау.

Мазмұны

Кіріспе 3
1 Үш тілде оқытудың Бірыңғай тілдік стандарты: мәртебесі, ерекшеліктері 4
2 Оқу процесінде үш тілде оқытудың Бірыңғай тілдік стандартын қолдану стратегиялары 7
Қорытынды 15

Введение

Данное Методическое руководство содержит рекомендации по применению Единого языкового стандарта обучения трем языкам (далее *Языковой стандарт*).

В первой главе документа раскрываются особенности статуса и содержания Языкового стандарта, описываются основополагающие подходы и принципы, варианты и условия его реализации.

Во второй главе предлагаются конкретные стратегии реализации Единого языкового стандарта обучения трем языкам в учебном процессе.

Настоящее издание адресовано методистам и педагогам, задействованным в программах трехъязычного/многоязычного образования, руководителям организаций и управлений образования, авторам учебников и учебно-методической литературы, колледжам и вузам, готовящим полиязычных специалистов, научно-педагогической общественности, широкому кругу заинтересованных сторон.

Цель Методического руководства – разъяснить заинтересованным лицам особенности Языкового стандарта и дать инструкции по его применению.

1 Единый языковой стандарт обучения трем языкам: статус, особенности

1.1 О статусе Языкового стандарта

Единый языковой стандарт обучения трем языкам имеет статус рамочного документа.

Это означает, что данный стандарт задает определенные рамки, направления, подходы, без соответствия которым невозможна научно обоснованная, качественная реализация трехъязычного образования.

В то же время, строго определяя обязательные параметры, этот стандарт носит также рекомендательный характер в части стратегий его реализации в различных вариантах с учетом региональных особенностей, разнообразия, потенциала и ресурсов конкретной организации образования.

1.2 Общие подходы и принципы, проецируемые к условиям конкретной организации образования

В отношении обязательных параметров, в Языковом стандарте дается разъяснение ключевых позиций, послуживших основой для определения методологических подходов и принципов обучения целевым языкам в школах Казахстана:

– **Трехъязычное образование** как совокупность условий для одновременного овладения казахстанскими школьниками тремя целевыми языками: казахским, русским и английским.

– **Родной язык** как языки казахстанских этносов. Родной язык, как правило, совпадает с первым языком обучающихся в школах с казахским, таджикским, узбекским, уйгурским языками обучения, где контингент обучающихся в основном имеет моноэтнический состав. В школах с русским языком обучения, где обучаются не только этнические русские, но и представители других казахстанских этносов, родной язык обучающихся зачастую не совпадает с первым языком. В связи с этим, учащиеся в школах с казахским и русским языками обучения изучают два целевых языка, в школах с неказахским и нерусским языками обучения изучают три целевых языка, и, соответственно, каждый школьник в совокупности с первым языком изучает или три языка, или четыре языка.

– Все **три целевых языка** в образовательном процессе должны развиваться не в конкуренции, а **в единстве.**

– Далее, на основе вышеуказанных ключевых позиций определены основные подходы обучения трем целевым языкам.

Первый из них – ***уровневое обучение целевым языкам,*** разработанное на основе системы уровней владения иностранным языком CEFR , используемой в Европейском Союзе. Основной особенностью этой шкалы является то, что она основана не на знаниях каких-то наборов слов или грамматических

конструкций, а на том, что может сделать изучающий язык на том или ином уровне. Именно поэтому шкала CEFR универсальна – ее можно применить к любому языку.

В системе CEFR знания и умения учащихся подразделяются на три крупных категории, которые далее делятся на шесть уровней:

А Элементарное владение

А1 Уровень выживания

А2 Предпороговый уровень

В Самодостаточное владение

В1 Пороговый уровень

В2 Пороговый продвинутый уровень

С Свободное владение

С1 Уровень профессионального владения

С2 Уровень владения в совершенстве

Для каждого уровня описываются знания и умения, которые должен иметь учащийся в чтении, восприятии на слух, устной и письменной речи.

Модель трехъязычного образования Казахстана не является аналогом CEFR, но берет указанный документ за основу и адаптирует его идеи и основные положения к конкретным условиям национальной системы образования.

Обращаем внимание на то, как в Языковом стандарте определены уровни обучения трем целевым языкам (таблица 1):

Таблица 1 – Сопоставимые уровни обучения трем языкам в соответствии с CEFR (Common European Framework of Reference – Общеевропейские компетенции владения иностранным языком)

Уровни CEFR			**Классы**	**Английский язык (Я3)**	**Классы**		**Казахский язык (Я2) Русский язык (Я2)**
Базисный	А1	Уровень выживания	1 класс	Работа в направлении А1	А1	1 класс	А1 начинающий
			2 класс	А1 низкий		2 класс	А1 средний
			3 класс	А1 средний		3 класс	А1 продвинутый
			4 класс	А1 высокий	А2	4 класс	А2 начинающий
	А2	Предпороговый уровень	5 класс	А2 низкий-средний		5 класс	А2 средний-продвинутый
			6 класс	А2 средний-высокий		6 класс	В1 начинающий
			7 класс	В1 низкий	В1	7 класс	В1 средний
Средний	В1	Пороговый уровень	8 класс	В1 средний		8 класс	В1 продвинутый
			9 класс	В1 высокий		9 класс	В2 начинающий
			10 класс	В2 низкий-средний	В2	10 класс	В2 средний
	В2	Пороговый продвинутый уровень	11 класс	В2 средний-высокий		11 класс	В2 продвинутый

Целевые ориентиры определены с учетом языковой ситуации в Казахстане, для которой характерен русско-казахский и казахско-русский билингвизм, последний из которых постепенно расширяет свою сферу. Английский язык отстает на один «шаг», так как казахский и русский языки изучаются в естественной лингвистической среде. Что касается уровня С, то он не включен в данную таблицу, так как не является целевым ориентиром школьного этапа языкового образования.

Следующий методологический подход в обучении трем целевым языкам – ***коммуникативный подход*** как альтернатива подходам, основанным на грамматико-переводных методах.

Основным недостатком грамматико-переводных методов являлось то, что при изучении языков все приоритеты без остатка отдавались грамматике, почти механическому овладению лексикой, чтению и литературному переводу, и задания предлагались достаточно однообразные: заучивание правил, чтение текста, перевод, запоминание новых слов, пересказ, упражнения по тексту. В результате человек, который годами учился на пятерки, знает все грамматические правила и обладает хорошим словарным запасом, не может естественно общаться на английском языке с иностранцем, не может элементарно объясниться на казахском языке, живя в Казахстане.

Почему так происходит? Во-первых, появляется страх, ведь читать бегло тексты и грамотно вести беседу - это две разные вещи. Во-вторых, хороший словарный запас не поможет, если не знать и не уметь на практике им умело и грамотно пользоваться. Именно поэтому важно практиковать общение и приобретать коммуникативные навыки.

Основное требование коммуникативного подхода заключается в уподоблении процесса обучения процессу коммуникации, точнее говоря, он основан на том, что процесс обучения по основным параметрам адекватен реальному процессу общения.

Важно помнить, что потребность и желание вступить в коммуникацию возникает в конкретной ситуации, и форма, равно как и содержание коммуникации, является ответом на данную ситуацию. Каждый акт использования языка осуществляется в контексте определенной ситуации, входящей в одну из сфер общественной деятельности. Выбор сфер деятельности, в которых придется действовать учащимся, имеет огромное значение для отбора ситуаций, целей, задач, тем и текстов в процессе преподавания, составления тестов и планирования учебной деятельности.

– С позиций коммуникативного подхода учителям, разработчикам программ, учебников, учебно-методических пособий рекомендуется ответить на следующие вопросы:

– В каких сферах коммуникации учащемуся придется общаться?

– С какими ситуациями сможет иметь дело учащийся?

– Какие темы/подтемы учащиеся должны затрагивать в определенных сферах коммуникации?

– Какие специфические понятия, касающиеся мест, участников коммуникации, предметов, событий и действий, они смогут/должны/будут затрагивать в рамках каждой (под)темы?

– Какие коммуникативные задачи будет выполнять изучающий язык?

– Какие умения и в какой степени необходимы изучающему язык для успешного выполнения коммуникативных задач?

Следующий методологический подход в обучении трем целевым языкам – ***межкультурно-коммуникативный подход***. Он означает, что при обучении языкам внимание уделяется на развитие тех качеств личности, которые востребованы для межкультурной коммуникации. С позиций данного подхода рекомендуется ответить на следующие вопросы:

– Какими социокультурными знаниями и опытом должен обладать учащийся, приступающий к изучению языка?

– Какими новыми социокультурными знаниями о своей стране и о стране изучаемого языка должен овладеть учащийся для осуществления коммуникации на изучаемом языке?

– Что необходимо знать учащемуся об отношении между родной и иноязычной культурами для развития адекватной межкулъturной компетенции?

После презентации основополагающих подходов, используемых при обучении трем языкам, в Языковом стандарте описываются исходящие из них принципы:

– принцип соизучения языка и культуры;

– принцип сбалансированности казахского (государственного) и русского языков в содержании образования;

– принцип «двойного вхождения знаний».

В Языковом стандарте акцентируется внимание на том, что при обучении языкам следует учитывать основные лингвистические законы и закономерности развития языка, к которым относятся закон эволюционного изменения структуры языка, закон неравномерности развития разных ярусов языковой структуры, изменение по аналогии, а также частные лингвистические законы - фонетические, синтаксические, морфологические.

1.3 О внесении изменений

Языковой стандарт разработан в Казахстане впервые. Для обеспечения актуальности стандарт будет пересматриваться, совершенствоваться в соответствии с динамично меняющимися условиями развития целевых языков в реальной практике образования. Следовательно, не исключены последующие версии.

1.4 О применении Языкового стандарта

Языковой стандарт является основой для:

– разработки интегрированных учебных материалов по изучению целевых языков и предметам естественно-математического цикла;

– разработки авторских учебников, учебных пособий, учебно-методических комплексов, методических разработок по предметам ЕМЦ;

– объективной оценки учебного материала по данным предметам;

– установления требований к организациям образования учреждениям в части обеспечения трехъязычного обучения.

2 Стратегии применения Единого языкового стандарта обучения трем языкам в учебном процессе

2.1 О работе по разъяснению Языкового стандарта

Языковой стандарт является своеобразной настольной книгой руководителей организации образования, осуществляющей трехъязычное обучение или готовящейся к переходу на трехъязычное обучение.

Ответственность за разъяснение содержания стандарта и его основных положений рекомендуется возложить на заместителя директора организации образования по учебной и учебно-методической работе, который, в свою очередь, разрабатывает мероприятия по его дальнейшему изучению и использованию. Это могут быть методические семинары, дискуссии, презентации, родительские собрания и т.п.

При внедрении трехъязычного обучения необходимо иметь в виду следующие рекомендации:

Для руководителей организаций образования:

– Владеть тремя языками или быть в процессе изучения языков.

– Стремиться к сбалансированному использованию трех языков.

– Демонстрировать положительное отношение к обучению на трех языках и мотивировать свой коллектив.

– Приоритетно подбирать кадры для успешной реализации обучения на трех языках.

– Поддерживать педагогов и их профессиональное развитие в реализации обучения на трех языках.

– Поддерживать сотрудничество между педагогами, родителями и учащимися в реализации обучения на трех языках.

Для педагогов:

– Стремиться к овладению тремя языками и использовать их в разных ситуациях.

– Изучать и применять методику преподавания на втором или третьем языке, в том числе CLIL.

– Регулярно повышать квалификацию по методике преподавания на втором или третьем языке.

– Мотивировать учащихся в процессе изучения языков и неязыковых предметов на целевом языке.

Для родителей:

– Вне зависимости могут ли родители разговаривать на Я2 и/или Я3, им следует показывать детям положительное отношение и преимущества изучения языка. Вместе с детьми смотреть телевизор (передачи, мультфильмы, фильмы с субтитрами на начальном этапе) и читать книги на Я2/Я3.

– Поддерживать сотрудничество с руководителями организаций образования, педагогами и детьми в реализации обучения на трех языках.

2.2 Выбор варианта реализации

Для организации учебного процесса обучения трем языкам не следует ожидать готовых рецептов. Каждая организация образования должна исходить из собственных возможностей и ресурсов.

С учетом региональных особенностей, своего потенциала и ресурсов школа, принявшая решение о переходе на трехъязычное обучение, выбирает наиболее оптимальную модель реализации обучения на трех языках:

– В регионах, где преобладает русский язык, следует внедрить программу погружения в казахский язык для русскоговорящих детей. Возможно проведение внеклассных мероприятий на казахском языке.

– Предлагается ввести экспериментальную модель двустороннего погружения в язык в школах со смешанным языком обучения в одном или двух классах. При данной модели равное количество учащихся казахских и русских классов обучаются в одном классе. Учащиеся могут изучать вместе «Историю Казахстана» на казахском языке, «Всемирную историю» - на русском. Это будет способствовать параллельному изучению двух языков и формированию уважительного отношения к другим языкам.

– В школах, частично готовых к внедрению трехъязычного образования при отсутствии англоязычных кадров, можно преподавать предметы общественно-гуманитарного цикла и короткие модули, элементы уроков, факультативные занятия на английском языке.

– В случае отсутствия квалифицированных кадров по всем предметам ЕМЦ, возможно преподавание одного предмета, по которому имеется подготовленный учитель.

– Также можно преподавать небольшой модуль или предметную терминологию на английском языке, или частично использовать материалы на английском языке.

– Использовать интерактивное дистанционное обучение как способ обучения английскому языку в сельских школах, не имеющих необходимых ресурсов.

– В случае отсутствия учебников, предлагается самостоятельная разработка учебных материалов.

– Для школ, язык обучения в которых не совпадает с целевыми языками (с обучением на узбекском, уйгурском и таджикском языках) возможно применение стратегии «Translanguaging», когда учащиеся читают материалы на языке обучения (Я1), а обсуждают на Я2 и Я3 (казахском, русском, английском).

Необходимо помнить о том, что Единый языковой стандарт носит рекомендательный характер и не является общеобязательным документом.

2.3 Условия реализации

Самым главным вопросом, который необходимо решить для перехода на обучение на трех языках, является ***наличие квалифицированных кадров,*** готовых осуществлять обучение целевым языкам и преподавание на целевых языках. С этой целью организация образования должна проводить системную подготовку педагогических кадров, включающую:

– мониторинг потребности в педагогических кадрах для реализации трехъязычного образования;

– направление на курсы повышения квалификации и стажировки;

– поиск и привлечение учителей-предметников, готовых вести занятия на английском языке, в том числе выпускников полиязычных групп педагогических специальностей вузов;

– подготовка учителей по сокращенным образовательным программам второй специальности для ведения занятий на английском языке и др.

Успешной реализации задач трехъязычного образования, совершенствованию профессионализма учителей будет способствовать ***командная работа*** учителей языковых дисциплин и учителей-предметников, ведущих занятия на целевых языках. Командная работа учителей может осуществляться в виде различных мероприятий, таких как изучение и обсуждение подходов, принципов, стратегий обучения на трех языках, систематические встречи для совместного планирования (в том числе сквозных тем) и анализа работы (в т.ч. достижений и затруднений обучающихся); выявление обучающихся с особыми образовательными потребностями, выработка стратегии по оказанию поддержки данным учащимся; распространение опыта учителей; менторство; взаимопосещение уроков; видеозапись и анализ уроков; составление учебных материалов; организация работы с родителями; внеклассная и внешкольная деятельность, .

Командная работа учителей может также проводиться в формате ***творческих групп***, сформированных с целью ***учебно-методического обеспечения*** трехъязычного образования. Такие творческие объединения

педагогов трехъязычного образования могут заниматься разработкой и экспертизой учебников, УМК, терминологических словарей, методических пособий, рекомендаций по интегрированному обучению языку и предмету, материалов для проведения оценки и мониторинга, программ по внеклассной работе по предметам на английском языке.

Методическое обеспечение трехъязычного образования как одного из условий его успешной реализации заключается в освоении и внедрении методик и технологий обучения целевым языкам и преподавания дисциплин на целевых языках, технологий оценивания и мониторинга. К основным технологиям и методикам относятся технологии, основанные на уровневом и коммуникативном подходах, на принципе «двойного вхождения знаний», CLIL технологии, внеклассная работа.

Уровневый подход обучения языкам, лежащий в основе Языкового стандарта, определяет выбор соответствующих методов и технологий. На первый план в уровневом языковом обучении выдвигаются такие цели, как унификация языковой подготовки, преемственность процесса изучения языков на разных этапах, непрерывность процесса изучения языков.

Как было отмечено выше, Языковой стандарт разработан на основе CEFR - документа Совета Европы под названием «Общеевропейские компетенции владения иностранным языком: изучение, преподавание, оценка». В этой монографии представлена система уровней владения языком и система описания этих уровней с использованием стандартных категорий. Эти два комплекса создают единую сеть понятий, которая может быть использована для описания стандартным языком любой программы обучения, начиная с постановки задач - целей обучения и заканчивая достигаемыми в результате обучения компетенциями. Учителям целевых языков рекомендуется пользоваться данным документом в практической деятельности: при разработке программ обучения, учебно-методической литературы, составлении контрольно-измерительных материалов, проведении оценки уровня владения языком и т.д.

К примеру, для выбора конкретных целей обучения может потребоваться более подробное описание уровня. Оно представлено в виде отдельной таблицы, отображающей основные аспекты владения языком по уровням (Таблица 2).

Таблица 2 – Параметры и критерии самооценки для выявления своих знаний и умений по аспектам для уровня А1:

Понимание	Аудирование	Я понимаю отдельные знакомые слова и очень простые фразы в медленно и четко звучащей речи в ситуациях повседневного общения, когда говорят обо мне, моей семье и ближайшем окружении.
	Чтение	Я понимаю знакомые имена, слова, а также очень простые предложения в объявлениях, на плакатах или каталогах.

Говорение	Диалог	Я могу принимать участие в диалоге, если мой собеседник повторяет по моей просьбе в замедленном темпе свое высказывание или перефразирует его, а также помогает сформулировать то, что я пытаюсь сказать. Я могу задавать простые вопросы и отвечать на них в рамках известных мне или интересующих меня тем.
	Монолог	Я умею, используя простые фразы и предложения, рассказать о месте, где живу, и людях, которых я знаю.
Письмо	Письмо	Я умею писать простые открытки (например, поздравление с праздником), заполнять формуляры, вносить свою фамилию, национальность, адрес в регистрационный листок в гостинице.

В практической деятельности можно сконцентрировать внимание на определенном наборе уровней и определенном наборе категорий в зависимости от конкретных целей. Такая детализация позволяет сопоставить модули обучения друг с другом и с системой общеевропейских компетенций. Вместо выделения категорий, лежащих в основе речевой деятельности, может потребоваться оценить языковое поведение на основе отдельных аспектов коммуникативной компетенции. Например, таблица 3 разработана **для оценки говорения**, поэтому она направлена на качественно иные аспекты использования языка.

Таблица 3 – Параметры и критерии оценки говорения для уровня А1

ДИАПАЗОН	Обладает очень ограниченным запасом слов и словосочетаний, которые служат для изложения сведений о себе и для описания конкретных частных ситуаций.
ТОЧНОСТЬ	Ограниченно контролирует употребление заученных наизусть нескольких простых грамматических и синтаксических конструкций.
БЕГЛОСТЬ	Может очень коротко высказаться, произнести отдельные высказывания, в основном составленные из заученных единиц. Делает много пауз для поиска подходящего выражения, выговаривания менее знакомых слов, исправления ошибок.
ВЗАИМО-ДЕЙСТВИЕ	Может задавать вопросы личного характера и рассказывать о себе. Может элементарно реагировать на речь собеседника, но в целом общение зависит от повторений, перефразирования и исправления ошибок.
СВЯЗНОСТЬ	Может соединять слова и группы слов с помощью таких простых союзов, выражающих линейную последовательность, как «и», «затем».

Что касается ***коммуникативного подхода*** в обучении, то он определяет отбор и организацию учебного материала, т.е. тематику, сферы общения, ситуации общения. Этот принцип распространяется не только на обучение говорению, он реализуется также в работе над лексическими,

грамматическими, фонетическими средствами языка, при обучении чтению, аудированию и письму. Например, при чтении главное внимание обращается на содержательно-смысловую сторону читаемого, а для этого широко используются задания коммуникативного характера.

Учитель учит искусству коммуникации, приобщает к стратегии общения: как войти в разговор, закончить беседу, уметь заполнять паузы, прервать или продолжить разговор, не растеряться и догадаться, если что-то не понял; предугадать реакцию партнера, как понравиться, чего не надо говорить и показывать собеседнику. В самом процессе общения основное внимание акцентируется преимущественно на содержании (предмете общения), а не на осмыслении языковой формы и системы языка. Содержательный аспект речевого общения (что говорится, о чем сообщается) является приоритетным по отношению к языковому. Языковой аспект остается как бы на периферии интересов учащихся, так как в коммуникации важным является речевое взаимодействие, а не языковая корректность. Овладение отдельными подсистемами языка (лексикой, грамматикой, фонетикой) играет подчиненную роль и органично вписывается в формирование способности использовать язык как средство межкультурного общения.

Технологии предметно-языкового интегрированного обучения

Учителям-предметникам, ведущим занятия на целевом языке, необходимо пройти обучение по освоению данных технологий. Рекомендуется включать в программу обучения изучение следующих тем (Таблица 4):

Таблица 4 – Программа технологии предметно-языкового интегрированного обучения

Тема	**Содержание темы**
Теоретические основы технологии предметно-языкового интегрированного обучения	Становление и развитие технологии предметно-языкового интегрированного обучения. Модель ситуации использования ИЯ в качестве инструмента решения профессиональной задачи. Метод «языкового погружения». Контекстное обучение.
	Принципы и базовые элементы CLIL: Content and Language Integrated Learning: content (содержание: профессиональные знания, навыки и понятия, связанные с изучаемой сферой деятельности); communication (общение: использование языка для обучения с одновременным обучением пользоваться языком); cognition (познание: развитие навыков мышления, которые обеспечивают образование абстрактных и конкретных понятии языка и профессии); culture (уважение к альтернативным точкам зрения и восприятие и понимание чужой и собственной культуры).
	Типы обучения в соответствии с подходом CLIL: soft CLIL (преподавание отдельных тем из содержания специальных дисциплин на занятиях по ИЯ); hard CLIL (частичные программы

	погружения, где более половины дисциплин преподается на ИЯ); modular CLIL (предмет преподается на ИЯ определенное количество часов).
	Модели CLIL: theme-based courses, adjunct/linked courses, sheltered subjectmatter instruction, second language medium courses.
Применение технологии предметно-языкового интегрированного обучения на практике	Планирование занятия с использованием технологии CLIL в организациях образования разного типа.
	Реализация технологии CLIL в процессе интегрированного обучения. Аудио- и видеоподкасты. Флеш-анимации. Веб-квесты. Дискуссионный клуб. Тематические и проектные «языковые погружения».
	Контроль и оценивание результатов применения технологии CLIL.

Материально-техническое обеспечение

Современный процесс обучения языкам невозможно представить без специальных кабинетов и языковых лабораторий, которые способствуют организации языковой среды. Особую роль играет создание технических условий для использования лингафонных устройств, компьютерных СО и информационно-коммуникативных средств обучения. Особенность кабинетов и языковых лабораторий в том, что они обеспечивают комплексное использование учебных пособий и СО, в том числе и ТСО.

Современные требования к материально-техническому обеспечению учебного процесса:

1) перечень книгопечатной продукции (библиотечный фонд);

2) перечень демонстрационных печатных пособий: различные предметные, сюжетные, тематические картинки, алфавит (настенная таблица), грамматические таблицы к основным разделам грамматического материала, портреты выдающихся деятелей культуры, писателей СИЯ (страны изучаемого языка), географические карты на иностранном языке, флаги СИЯ, набор фотографий с изображением ландшафтов, городов, отдельных достопримечательностей СИЯ;

3) перечень технических СО: а) мультимедийный компьютер (чтение-запись компакт-дисков, аудио-, видеовходы/выходы, возможность выхода в Интернет). Компьютер оснащен акустическими колонками, микрофоном и наушниками, пакетом прикладных программ; б) лазерный принтер; в) копировальный аппарат; г) сканер; д) средства телекоммуникации, включающие электронную почту, телеконференции, локальные и региональные сети. Они создаются в рамках материально-технического обеспечения организаций образования при наличии необходимых финансовых и

технических условий; е) видеомагнитофон, аудиомагнитофон; ж) телевизор; з) лингафонные устройства;

4) перечень компьютерных и информационно-коммуникативных средств: это электронные учебники, мультимедийные обучающие программы и учебники. Они могут быть использованы для работы над языковым материалом, а также для развития основных видов РД. Они должны предоставлять техническую возможность для построения системы текущего и итогового контроля подготовки учащихся. Игровые компьютерные программы могут быть использованы для работы на уроке и дома;

5) перечень экранно-звуковых пособий: аудиозаписи, видеофильмы, соответствующие тематике, данной в стандарте; слайды (диапозитивы); таблицы-фолии, соответствующие основным разделам грамматического материала.

О средствах обучения учителю не только следует знать и их иметь, но и содержать их в рабочем состоянии, уметь эффективно пользоваться.

Заключение

Об эффективности и успешности внедрения модели трехъязычного образования можно говорить лишь в том случае, если при организации учебного процесса по обучению целевым языкам будут последовательно и правильно реализованы основные подходы и стратегии обучения трем целевым языкам, обозначенные в Языковом стандарте. Именно их реализация способна обеспечить грамотность и усвоение предметных знаний на целевом языке без каких-либо отрицательных эффектов в развитии детей. Правильно организованный учебный процесс обучения трем языкам согласно принципам казахстанской модели трехъязычного образования способен преодолеть скрытое или открытое противостояние многоязычному образованию и снять с повестки дня ряд скептических вопросов: «Можно ли безукоризненно владеть более чем одним языком?», «Не пострадает ли родной язык от многоязычного образования?», «Не рано ли начинать многоязычное обучение в раннем школьном возрасте?», «Достижим ли высокий уровень грамотности в нескольких языках одновременно?»

Рекомендации по развитию трехъязычного образования:

1. Оптимизировать внутренние методические, дидактические, технологические, административные, управленческие, материально-технические ресурсы и т.д.
2. Проанализировать состояние профессиональной готовности и разработать программу научно-методического сопровождения педагогических кадров в условиях развития трехъязычной образовательной среды и компетентностно-ориентированного образования.
3. Продолжить работу над повышением эффективности системы управления качеством трехъязычной образовательной среды через профессиональную подготовку и переподготовку педагогических кадров с привлечением ведущих специалистов вузов и других партнерских организаций.
4. Систематизировать деятельность по разработке научно-методических рекомендаций по управлению качеством трехъязычной образовательной деятельности.
5. Внедрять авторские программы, интегрированные курсы трехъязычного обучения на базе нового образовательного стандарта, которые могут быть использованы в различных образовательных учреждениях.
6. Продолжить международное сотрудничество с представителями других стран и регионов, реализующих программу полиязычного образования и работающих в условиях полингвальной среды. Заключить протоколы о намерениях и договоры о сотрудничестве с заинтересованными представителями.

Содержание

Введение 17
1 Единый языковой стандарт обучения трем языкам: статус, особенности 18
2 Стратегии применения Единого языкового стандарта обучения трем языкам в учебном процессе 22
Заключение 30

ҚАЗАҚСТАН МЕКТЕПТЕРІНІҢ
ОҚУ ҮДЕРІСІНДЕ ҮШ ТІЛДЕ ОҚЫТУДЫҢ
БІРЫҢҒАЙ ТІЛДІК СТАНДАРТЫН ҚОЛДАНУ БОЙЫНША

Әдістемелік нұсқаулық

Методическое руководство

ПО ПРИМЕНЕНИЮ ЕДИНОГО ЯЗЫКОВОГО СТАНДАРТА
ОБУЧЕНИЯ ТРЕМ ЯЗЫКАМ В УЧЕБНОМ ПРОЦЕССЕ
ШКОЛ КАЗАХСТАНА

Басуға 17.03.2017 ж. қол қойылды. Пішімі 60×84 1/16.
Қағазы офсеттік. Офсеттік басылыс.
Қаріп түрі «Times New Roman». Шартты баспа табағы 2.

Подписано в печать 13.03.2017 г. Формат 60×84 1/16.
Бумага офсетная. Печать офсетная.
Шрифт Times New Roman. Усл. п.л. 2.